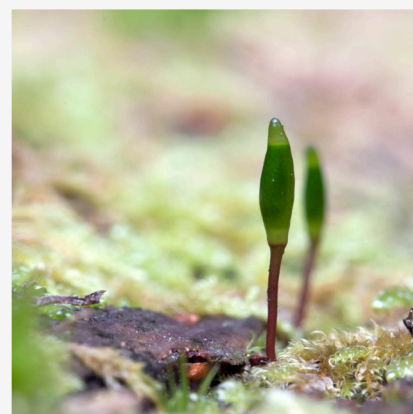

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Stora Brandsbol

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Omslagsfoto: Per Folkesson

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EUs arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtyperns utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på

”kartverket skyddad natur”. I kartverket söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information (se bilaga för användarhandledning).

Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. Det görs på Miljödataportalen.

För mer information om Natura 2000:

Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland eller telefon 010-22 340 00

Naturvårdsverkets hemsida: <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Miljödataportalen: <http://mdp.vic-metria.nu/miljodataportalen/>

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0220414 Stora Brandsbol

Kommun: Gnesta

Områdets totala areal: 7,1 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen:

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägarförhållanden: Privat.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2001-06-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6270 - Silikatgräsmarker

6510 - Slätterängar i låglandet

8230 - Hällmarkstorräng

9070 - Trädklädd betesmark

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000 är att säkerställa den långsiktiga överlevnaden för Europas mest värdefulla och hotade naturtyper och arter. I varje enskilt Natura 2000-område är syftet att prioriterade naturtyper och arter bevaras så att området på bästa sätt bidrar till gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå.

I Natura 2000-området Stora Brandsbol är de prioriterade bevarandevärdena slätter- och betesmarkerna med dess artrika flora och värdefulla träd.

Motivering: Området har mycket höga värden knutna till slättermark (slätterängar i låglandet) och till de olika typerna av betesmark (silikatgräsmarker, hällmarkstorräng, trädklädd betesmark). Naturtyperna har en lång historisk användning som fodermarker, de har också en hög artrikedom med sällsynta och hotade kärlväxter. I området har ett flertal rödlistade arter noterats t.ex. fältgentiana, slätterfibbla och klasefibbla.

Prioriterade åtgärder: Årligt bete och röjning/bekämpning av sly och igenväxningsvegetation i betesmark. I slåttermarken årlig fagning, slåtter och höbärgning följt av efterbete.

Beskrivning av området

Stora Brandsbol ligger i skogsbygden intill östra stranden av sjön Likstammen. Området utgörs av en småkuperad, relativt öppen betesmark, ett mindre, hasselrikt skogsparti i öster samt en slåtteräng i norr.

I hagen står solitära björkar, dungar av enar samt i väster ett bestånd av delvis äldre ekar. I trädskiktet finns det inslag av äldre skyddsvärda träd av både ek och lind. Här och var finns stråk av flata berghällar med en rik flora av ettåriga vårväxter. I den öppna betesmarken växer en artrik, hävdgynnad flora. Slåtterängen uppvisar en zonerad vegetation från torra-friska växtsamhällen i söder till ett ängskärr längst i norr. I den lilla ekhagen längs i väster kan man hitta lundväxter som vårärt och blåsippa.

Många sällsynta eller hotade kärlväxter är noterade i området, exempelvis fältgentiana, slätterfibbla, klasefibbla, kattfot och låsbräken.

En restaurering av området utfördes år 1992, då delar av hagen öppnades upp. Hagmarken är återigen i behov av resatureringsinsatser då hävden varit svag och sly och högvuxna arter brett ut sig.

Vad kan påverka negativt

Det största hotet mot området är utebliven eller otillräcklig skötsel. Minskad eller upphörd hävd leder på sikt till igenväxning med buskar och träd samt utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.

Generella hot som riskerar att försämra mångfalden av arter och strukturer i området kan t.ex. vara:

- Tillförsel av näringsämnen till betesmarken. Exempelvis genom spridning av växtnäringsämnen eller bekämpningsmedel. Även tillskottsutfodring, vinterbete eller sambete med gödslade betesmarker eller vall på åkermark kan indirekt tillföra näringsämnen.
- Försämring eller förlust av grässvål t.ex. på grund av vildsvinsbök, grävningssarbeten, bete vintertid etc.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- Användning av avmaskningsmedel som är negativt för den dynglevande skalbaggsfaunan.
- Avverkning av äldre träd eller buskar med höga naturvärden.
- Igenväxning kring äldre träd eller buskar av ljuskrävande arter.
- Markexploatering eller annan förändring av markanvändningen i objektet eller i angränsande område, t.ex. skogsplantering, dikning, täktverksamhet eller samhällsbyggande i olika former.
- Dikning eller andra åtgärder som kan förändra hydrologin i området.
- Ett alltför intensivt bete av får eller hästar som påverkar artrikedomen i negativ riktning.
- Inplantering/sådd av arter annat än i naturvårdssyfte.
- Körning med tunga fordon vid olämpligt väglag, eller annan verksamhet som orsakar bestående markskador.
- Anläggande av längre eller kortare upplag eller dumpning av avfall, jord, sten, grus foder etc.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Skydd: Avtal finns. Som viktig bevarandeåtgärd är tecknande av nytt skötselavtal/miljöstödsavtal mellan länsstyrelse och brukare när nuvarande avtal löper ut.

Skötsel: Årlig beteshävd för att hålla området öppet och för att gynna en artrik och lågvuxen hagmarksflora. Årlig röjning av sly och bekämpning av igenväxningsvegetation som exempelvis örnbräken. I slättermarken årlig fagning, slätter och höbärgning följt av efterbete.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**6270 - Silikatgräsmarker**

Areal: 5 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Större delen av områdets hagmark domineras av naturtypen silikatgräsmark. Jordarna är i regel tunna och magra men av växlande exponering och fuktighetsgrad. Floran är artrik med många arter karaktäristiska för ogödslade välhävdade fodermarker, många av arterna är också sällsynta eller hotade. Exempel på arter som noterats i naturtypen är klasefibbla, svinrot, låsbräken, slätterfibbla, ängsskallra, fältgentiana, kattfot, nattviol, knägräs och ängsvädd.

Hävden har under många år varit svag vilket lett till att sly och högvuxna arter brett ut sig.

Bevarandemål

Silikatgräsmarkerna ska vara artrika, präglade av en lång hävdkontinuitet och ha en naturlig näringsstatus. Naturtypen ska hållas öppen, ett mindre inslag av hävdpräglade, solbelysta träd och buskar gynnar normalt områdets biologiska mångfald och får förekomma. Betetrycket ska vara tillräckligt för att främja en hög artrikedom, framförallt i form av ängs- och betesmarksarter. Typiska arter för naturtypen som t.ex. nattviol, bockrot och prästkrage ska vara vanligt förekommande. Typiska insektsarter av t.ex. fjärilar och spillningslevande bladhorningar ska förekomma i området. Fältgentiana, slätterfibbla, klasefibbla och låsbräken ska finnas i livskraftiga bestånd. Arealen silikatgräsmarker ska vara minst 5 ha.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt bevarandetillstånd: Naturtypen riskerar att snart förlora viktiga strukturer och funktioner. Förutsättningarna för att bevara naturtypens värden på lång sikt är svaga om inte hävden förstärks och röjningar genomförs.

6510 - Slätterängar i låglandet

Areal: 0,5 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

I norra delen ligger en mindre, trädfri äng, som efter minst hundra års uppehåll av slätter återupptogs på initiativ av Naturskyddsföreningen. Efter många år av ideellt arbete övergick slätterängen till att hävdas med bete. Idag sköts ängsmarken återigen med slätter. Vegetationens ängskaraktär är väl bibehållen och en rik ängsflora finns utbildad. I floran finns arter som svinrot, klasefibbla, knägräs och gullviva.

Bevarandemål

Slätterängar i låglandet ska vara artrika, präglade av en lång kontinuitet av slätterängsskötsel och ha en naturlig näringsstatus. Naturtypen ska vara öppen, men ett mindre inslag av hävdpräglade, solbelysta träd och buskar gynnar normalt områdets biologiska mångfald och får förekomma. Slättermarkernas höga värde för många hotade artgrupper, som t.ex. slättergynnade kärlväxter, fjärilar och vildbin, ska främjas och bevaras genom årlig hävd och lämplig skötsel. Typiska arter för naturtypen som t.ex. prästkrage, hirsstarr och slätterfibbla ska vara vanligt förekommande. Arealen slätterängar i låglandet ska minst vara 0,5 ha.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd: Naturtypen är ganska välbevarad, och har i huvudsak kvar viktiga strukturer och funktioner, eller kan med relativt små insatser restaureras så att strukturer och funktioner återskapas. Förutsättningarna för att bevara naturtypens värden på lång sikt är goda.

8230 - Hällmarkstorräng

Areal: 0,5 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

I den sydöstra änden av hagen leder ett stråk av öppna berghällar med en örtrik flora av bl.a. ettåriga växter. Området hör till naturtypen hällmarkstorräng tillsammans med ett litet område i väster. Typiska arter på hällarna är tuvknavel, råttsvans, sandnarv, backtrav, mandelblomma, liten fetknopp, nagelört, backförgätmigej, fältveronika samt perenna arter som brudbröd och blodnäva. Vegetationstypen gynnas av den störning som tramp, torka och uppfrysning ger upphov till. Även det instrålade ljuset och värmen från Likstammens öppna vattenområde har påverkat floran där det även finns värmekrävande arter.

Hävden har under många år varit svag vilket lett till att sly och högvuxna arter brett ut sig.

Bevarandemål

Hällmarkstorrängarna ska vara solbelysta och präglas av torktåliga växtsamhällen av kärlväxter, lavar och mossor. Naturtypen ska domineras av flacka silikatrika hällmarksytor och lavar, jordtäcknet ska vara tunt och endast förekomma fläckvis. Hällmarkstorrängar är störningsgynnade och de ska hävdas med bete för att främja naturtypens artrikedom såväl som för att hållas öppna. Ett mindre inslag av hävdpräglade, solbelysta träd och buskar gynnar normalt områdets artmångfald och får förekomma. Kärlväxtfloran ska karakteriseras av torktåliga arter som t.ex. gul fetknopp, styvmorsviol och bergssyra. Typiska arter för naturtypen som t.ex. kattfot, tjärblomster och tuschlav ska vara vanligt förekommande. Arealen hällmarkstorrängar ska vara minst 0,5 ha.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt bevarandetillstånd: Naturtypen riskerar att snart förlora viktiga strukturer och funktioner. Förutsättningarna för att bevara naturtypens värden på lång sikt är svaga om inte hävden förstärks och röjningar genomförs.

9070 - Trädklädd betesmark

Areal: 2 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Trädklädda betesmarker uppträder dels i den östra delen, där trädsiktet överstiger 75%, dels i väster där ett mindre ek-lindbestånd med rik flora ligger i anslutning till ett dike. I anslutning till ekarna växer det blåsippan och vårärt. Flera ekar är grova men det finns också yngre ekar under tillväxt som ger beståndet en viss ålderskontinuitet. I östra delen är vegetationen i skogen delvis betespåverkad. Här förekommer dessutom en del grövre träd samt inslag av död ved.

Hävden har under många år varit svag vilket lett till att sly och högvuxna arter brett ut sig.

Bevarandemål

De trädklädda betesmarkerna ska vara präglade av bete, ha en mosaikartad struktur, en naturlig näringsstatus och en riklig förekomst av gamla hävdpräglade träd. Den biologiska mångfalden av arter knutna till de solbelysta träden såväl som till markens flora ska vara hög. Området ska hävdas med bete och igenväxningsvegetation ska endast förekomma sparsamt. Typiska arter för naturtypen som t.ex. gul dropplav, knägräs och mindre bastardsvärmare ska vara vanligt förekommande. Arealen trädklädda betesmarker ska vara minst 2 ha.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsamt bevarandetillstånd: Naturtypen riskerar att snart förlora viktiga strukturer och funktioner. Förutsättningarna för att bevara naturtypens värden på lång sikt är svaga om inte hävden förstärks och röjningar genomförs.

Dokumentation

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015.

Artportalen. 2016. Artfynd (oktober 2016)

Elmhag, J. 2002. Inventering av kärlväxtfloran i tio Natura 2000-områden i Södermanlands län. - projektuppdrag för Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. 2000. Åtgärdsplan för bevarande av biologisk mångfald och kulturhistoriska värden i betesmarker och slätterängar. dnr 32-7784-2000, fastigheten Stora Brandsbol 1:1.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. 2006. Bevarandeplan för Natura 2000-område Stora Brandsbol (SE0220414) Gnesta kommun, Södermanlands län (Dnr: 511-11294-2004).

Rydberg, H. & Vik, P. 1992. Ängs- och hagmarker i Södermanlands län. Länsstyrelsen.

Inventeringar

Adoxa Naturvård 2004: Kärlväxtinventering i sörmländska ängs- och hagmarker.

Uppföljning 2002-2003 av 1994-95 års regionala miljöövervakning; Programområde: Jordbruksmark – undersökningstyp: Intensiv övervakning av kärlväxter, huvudrapport. Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Exempel på arter som noterats i området:

Artrika torra-friska låglandsgräsmarker & Slätterängar i låglandet

Fältgentiana (*Gentianella campestris*)   Rödlistningskategori: Starkt hotad (EN)

Blodrot (*Potentilla erecta*)

Blåsuga (*Ajuga pyramidalis*)

Darrgräs (*Briza media*)

Gullviva (*Primula veris*)

Jungfrulin (*Polygala vulgaris*)

Kattfot (*Antennaria dioica*)

Klasefibbla (*Crepis praemorsa*)   Rödlistningskategori: Nära hotad (NT)

Låsbråken (*Botrychium lunaria*)   Rödlistningskategori: Nära hotad (NT)

Nattviol (*Platanthera bifolia*)

Ormrot (*Bistorta vivipara*)

Rödclint (*Centaurea jacea*)

Svinrot (*Scorzonera humilis*)

Vanlig ögontröst (*Euphrasia stricta* var. *stricta*)

Ängsvädd (*Succisa pratensis*)

Klipphällar med pionjärvegetation

Tuvknavel (*Scleranthus annuus* ssp. *Polycarpus*)

Råttsvans (*Myosurus minimus*)

Mandelblomma (*Saxifraga granulata*)

Blodnäva (*Geranium sanguineum*)

Liten fetknopp (*Sedum annuum*)

Backtrav (*Arabidopsis thaliana*)

Nagelört (*Erophila verna*)

Femfingerört (*Potentilla argentea* coll.)

Trädklädda betesmarker

Vårärt (*Lathyrus vernus*)

Liljekonvalj (*Convallaria majalis*)
Blåsippa (*Hepatica nobilis*)
Vitsippa (*Anemone nemorosa*)

Bilagor

Skötselråd för fältgentiana i Natura 2000-områden

Fältgentianan är en av de gräsmarksväxter som minskat mest sedan mitten 1900-talet. Arten kan ses som en ovanligt känslig indikator på en skötsel som är viktig för många andra arter i gräsmarker. Den hittas ofta i de allra mest artrika gräsmarkerna. Anpassad skötsel i skyddade områden kan vara en viktig åtgärd för artens fortlevnad.

Fältgentianan är tvåårig, och beroende av en skötsel som dels medger tillräcklig fröproduktion, etablering av groddplantor, tillväxt av rosetter och fröspridning.

Studier har visat att typen av hävd är en lika viktig orsak som upphörd hävd för fältgentianans tillbakagång. I Södermanland är det framförallt den senblommande varianten av fältgentiana som förekommer. En allt för tidig och hård avbetning år efter år som leder till för låg fröproduktion har identifierats som den vanligaste orsaken till artens minskning. Samtidigt som plantorna behöver undgå betning för att hinna sätta frön så får inte förna ansamlas, vilket försvårar för groddplantorna att etablera sig på våren.

En betesskötsel anpassad för sen fältgentianan kan innebära:

- Sent betessläpp (månadsskiftet juli-augusti) med måttlig betesintensitet men tillräckligt länge på säsongen för att ingen förnaansamling ska ske (lämplig på mer lågproduktiv mark)
- Måttligt bete hela säsongen (lämplig på mer högproduktiv mark)
- Enstaka betesfria år (särskilt lågproduktiv mark)
- Intensivt bete efter fruktmognad (sker i september) för att förhindra förnaansamling
- Om betning sker innan fruktmognad så är hästar de betesdjur som främst ratar plantor, därefter nöt, därefter ungnöt och därefter får.

En slåtterskötsel anpassad för sen fältgentianan kan innebära:

Vid slåtter är det en fördel med en något tidigare slåtter, kring månadsskiftet juni-juli. Då hinner plantorna skjuta nya grenar, blomma och sätta frö efter slåttern. Det är förstås en fördel om plantorna skonas vid slåttern. Ordentlig torkning av höet på ängen innan det körs bort bidrar till ökad fröspridning. Efterbete kan vara nödvändigt för att återväxten inte ska ge en alltför tjock förna, men ska påbörjas efter fruktmognad (sker i september) eller vara mycket måttlig innan dess. En tidig vårräfsning i god tid innan vegetationen börjar växa kan vara ett alternativ till efterbete.

Tidig fältgentiana

Den tidiga fältgentianan är funnen på färre än tio lokaler i länet.

Skötsel anpassad för tidig fältgentiana kan innebära:

- Bete/slåtter tidigast 20 juli men inte senare än nödvändigt. Bete tidigare på säsongen måste vara mycket svagt.
- Betet ska vara tillräckligt för att inte förnaansamling ska ske
- Enstaka betesfria år (särskilt lågproduktiv mark)
- Vid slåtter - Ordentlig torkning av höet på ängen innan det körs bort bidrar till ökad fröspridning.

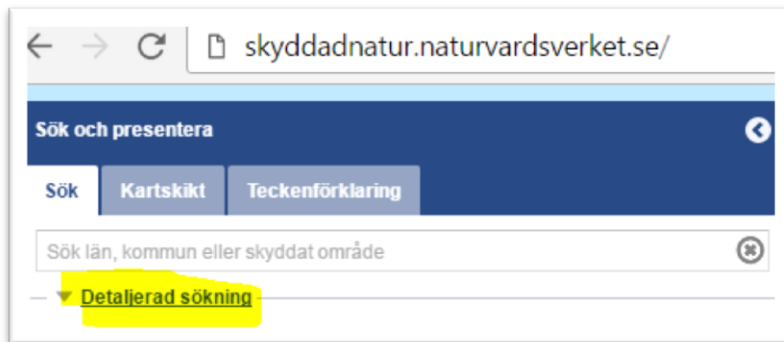
Länsstyrelsen Södermanland © Lantmäteriet Geodatasamverkan

Karttjänst Skyddad natur

<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

För att få en bild av var i respektive Natura 2000-område naturtyperna finns kan Naturvårdsverkets karttjänst Skyddad natur användas.

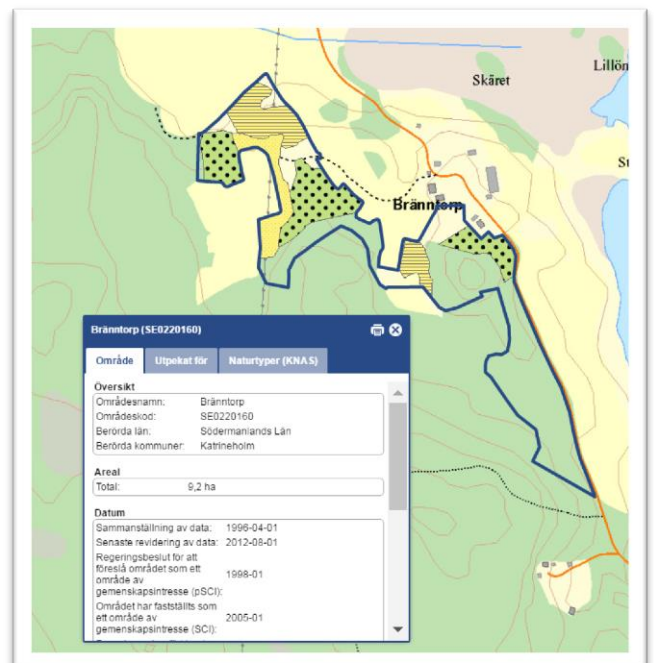
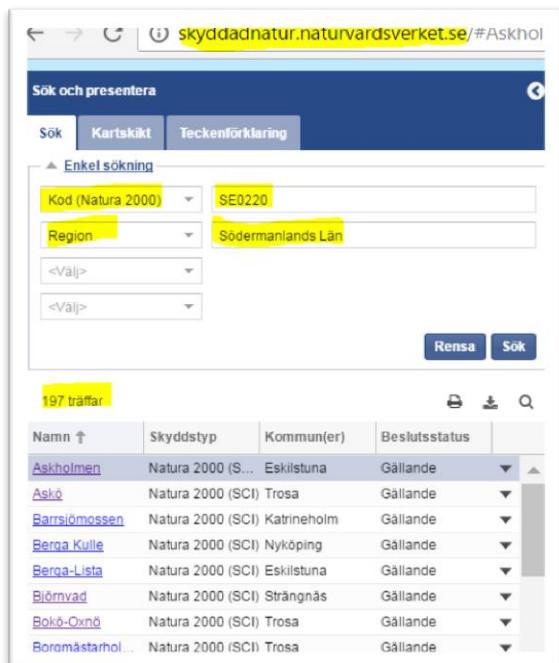
Välj "Detaljerad sökning"

Välj alternativ *Kod (Natura 2000)* skriv in SE0220

Välj *Region* och sök fram *Södermanlands län*

Sök, det ska bli 197 träffar. När man klickar på ett av namnen i listan kommer man dit i kartan.

För att se Naturtyper för områdena i kartan gå in på fliken "Kartskikt".

Avmarkera allt i *Naturvårdsregistret*. Det är endast *Naturtypskarteringar* > *Natura naturtypskartan (NNK)* > *Naturtyper (ytor)* som ska vara markerade. Klicka sedan i kartan på den naturtyp du vill veta mer om så kommer en informationsruta upp i fönstret.

